

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ НА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАМІРІВ У ПІДЛІТКІВ

Павлюк Руслана

Формування професійних намірів підлітків відбувається під впливом особистих інтересів, здібностей, навчального досвіду та соціальних очікувань. Одним із чинників такого впливу є гендерні стереотипи, які відображають соціально закріплені уявлення про «прийнятні» ролі чоловіків і жінок [1]. У сфері професійного становлення вони можуть звужувати уявлення підлітків про можливі напрями майбутньої діяльності [3].

Мета публікації – представити результати емпіричного дослідження взаємозв'язку між гендерними стереотипами та особливостями професійних намірів підлітків.

Емпіричне дослідження проведено на базі Комунального закладу «Вінницький ліцей № 15». У дослідженні взяли участь 60 учнів віком 13-15 років, серед них 25 дівчат і 35 хлопців. Для вивчення професійних намірів використано методику «Професійна спрямованість» Дж. Голланда та «Диференційно-діагностичний опитувальник» Є. Клімова [2]. Для дослідження гендерного аспекту застосовано методику «Маскулінність-фемінність» С. Бем [4] та авторську анкету «Визначення рівня гендерних стереотипів у підлітків». Статистичну обробку здійснено із застосуванням коефіцієнта рангової кореляції Спірмена.

За результатами авторської анкети найбільша частина респондентів має середній рівень гендерної стереотипності - 58,3%, що свідчить про часткове прийняття традиційних уявлень щодо професійних ролей чоловіків і жінок.

Таблиця 1

Розподіл респондентів за рівнями вираженості гендерних стереотипів

Рівень гендерної стереотипності	Кількість осіб	Відсоток
Низький рівень	15	25%
Середній рівень	35	58,3%
Високий рівень	10	16,7%

Результати за методикою С. Бем показали переважання андрогінного типу гендерно-рольової самоідентифікації. Такий результат свідчить про поєднання у більшості підлітків традиційно маскулінних і фемінних характеристик, що відповідає змісту поняття психологічної андрогінності у концепції С. Бем [4].

Таблиця 2

Розподіл респондентів за методикою С. Бем

Гендерно-рольовий тип	Кількість осіб	Відсоток
Андрогінність	54	90%
Фемінність	2	3,3%
Маскулінність	4	6,7%

За методикою Дж. Голланда найбільш вираженими виявилися підприємницький та артистичний типи професійної спрямованості: дуже великий або підвищений інтерес до підприємницького типу продемонстрували 78,3% досліджуваних, до артистичного – 70%.

Таблиця 3

Розподіл респондентів за рівнями інтересу до професійних типів за методикою Дж. Голланда

Тип професійної спрямованості	Дуже великий інтерес	Підвищений інтерес	Середній інтерес	Відсутній інтерес
Реалістичний тип	12 (20%)	24 (40%)	12 (20%)	12 (20%)
Інтелектуальний тип	7 (11,7%)	14 (23,3%)	22 (36,7%)	17 (28,3%)
Соціальний тип	14 (23,3%)	22 (36,7%)	18 (30%)	6 (10%)
Конвенційний тип	6 (10%)	24 (40%)	17 (28,3%)	13 (21,7%)
Підприємницький тип	24 (40%)	23 (38,3%)	11 (18,3%)	2 (3,3%)
Артистичний тип	25 (41,7%)	17 (28,3%)	13 (21,7%)	5 (8,3%)

За ДДО Є. Клімова найчастіше виявляється тип «людина - художній образ» (26,3%), що узгоджується з високим артистичним типом за Дж. Голландом. Друге місце посідає тип «людина - техніка» (23,8%), а найменш представленим є тип

«людина - природа» (12,5%). Отже, професійні наміри підлітків є різноплановими, але найбільш помітними виступають творчо-образний і технічний напрями.

Таблиця 4

Домінуючі типи професійної спрямованості за ДДО Є. Клімова

Домінуючий тип професійної спрямованості	Відсоток
«Людина - природа»	12,5%
«Людина - техніка»	23,8%
«Людина - людина»	18,8%
«Людина - знакова система»	18,8%
«Людина - художній образ»	26,3%

Кореляційний аналіз показав вибірковий характер зв'язку між рівнем гендерної стереотипності та професійними намірами підлітків. Статистично значущий позитивний зв'язок встановлено між рівнем гендерної стереотипності та реалістичним типом професійної спрямованості за методикою Дж. Голланда ($r = 0,26357$; $p \leq 0,05$). Також виявлено статистично значущий негативний зв'язок з інтелектуальним типом ($r = -0,26685$; $p \leq 0,05$) та типом «людина – природа» за ДДО Є. Клімова ($r = -0,34692$; $p \leq 0,01$).

Окремо проаналізовано зв'язок між індексом за методикою С. Бем та професійними намірами. Статистично значущий негативний зв'язок встановлено лише з реалістичним типом професійної спрямованості ($r = -0,32947$; $p \leq 0,05$). За іншими типами професійної спрямованості значущих зв'язків не виявлено. Отже, гендерно-рольова самоідентифікація може бути пов'язана з окремими професійними орієнтаціями, проте не визначає всю структуру професійних намірів підлітків.

Статистично значущі кореляційні зв'язки між гендерними показниками та професійними намірами підлітків

Показники	г емп.	Рівень значущості
Анкета «Визначення рівня гендерних стереотипів у підлітків» -реалістичний тип	0,26357	$p \leq 0,05$
Анкета «Визначення рівня гендерних стереотипів у підлітків» -інтелектуальний тип	-0,26685	$p \leq 0,05$
Анкета «Визначення рівня гендерних стереотипів у підлітків» - «людина -природа»	-0,34692	$p \leq 0,01$
Індекс Бем - реалістичний тип	-0,32947	$p \leq 0,05$

Таким чином, емпірично встановлено, що більшість підлітків має середній рівень гендерної стереотипності та андрогінний тип гендерно-рольової самоідентифікації. Професійні наміри досліджуваних є різноплановими, найбільш вираженими виявилися підприємницький, артистичний, творчо-образний і технічний напрями. Подальші дослідження доцільно спрямувати на порівняння результатів за статтю, а також на розроблення профорієнтаційних програм, що зменшують обмежувальний вплив гендерних стереотипів.

Список використаних джерел

1. Гапон Н. П. Психологія гендеру : навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2023. 208 с.
2. Кар'єрне консультування : практичний посібник / О. М. Ігнатович, І. В. Заєць, Г. П. Татаурова-Осика, А. М. Шевенко ; за ред. О. М. Ігнатович. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 282 с.
3. Ситнік С. Гендерні стереотипи професійної спрямованості старшокласників. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2021. Вип. 11. С. 184–194.
4. Bem S. L. The measurement of psychological androgyny. Journal of Consulting and Clinical Psychology. 1974. Vol. 42, № 2. P. 155–162.